

Píše Michaela Vašíčková

(E*forum, 30. 01. 2019)

Edicí *Historie pravdivé o některých zvláštních věcech a divných Božích skutcích v světě, obzvláště pak při Jednotě bratrské stalých* – vydané pod zkráceným názvem **Historie pravdivá Jana Augusty a Jakuba Bílka** v roce 2018 nakladatelstvím Zdeněk Susa – dovršil již zesnulý Mirek Čejka (1929–2017) svou zásluhou ediční práci. Připomeňme, že se podílel na vydání *Grammatiky české* Jana Blahoslava (eds. M. Čejka, D. Šlosar a J. Nechutová; 1991), edičně připravil Blahoslavovy *Čtyři menší spisy* (2013) nebo *Básnické dílo* Adama Michny z Otradovic (1999). Pracoval ovšem i se staršími texty – zmiňme *Dvě staročeská utrakvistická díla Jakoubka ze Stříbra*, jež vydal ve spolupráci s Helenou Krmíčkovou (2009). Těžištěm Čejkovy ediční a s ní spojené lingvistické práce ovšem zůstávala Blahoslavova díla, nedílně spjatá s dějinami jednoty bratrské v českých zemích.

Aniž by to název napovídalo, dělí se poslední Čejkova edice na čtyři části, do nichž byl zřejmě rozdělen i prvotní rukopis textu a jež mají také patrně různé autory. V otázce autorství první části – *Paměti Jakuba Bílka* – Čejka do značné míry souhlasí s dosavadním bádáním a přiklání se k názoru, že text upravil, popř. zkomponoval Jan Blahoslav, domnívá se však, že vychází ze skutečných Bílkových zápisů nebo jeho vzpomínek z doby, kdy byl spolu s Janem Augustou (jako jeho žák) vězněn. *Paměti* pak v edici doplňují Augustovy vzpomínkové i polemické texty a úřední dokumenty, které odkrývají okolnosti tehdejších sporů mezi jednotou bratrskou a jejími oponenty, především římskou církví. Toto v pořadí již čtvrté novodobé ediční zpracování *Paměti Jakuba Bílka* a přidružených textů Jana Augusty vychází z tzv. brněnského opisu, pocházejícího z roku 1625, tedy nejstaršího známého rukopisu, který je také podle editorových slov nejvěrnější nedochovanému autografu, resp. autografům.

Čejka v úvodu podotýká, že jeho cílem nebylo vytvořit edici kriticky filologickou, ale studijní; přidává tedy komentáře k původnímu textu jen tehdy, je-li to nezbytné, a nenarušuje tak jeho celistvost. Kromě stručných poznámek k dataci a toponymickým výrazům čtenáři pomáhá udržet si přehled o uváděných událostech a osobách. Pro snazší zasazení díla do kontextu dobové literatury a kultury slouží reference k Blahoslavově *Grammatice* a v ní obsaženým vysvětlením soudobých, často metaforických rčení. Podobně přínosné jsou i poznámky, které vysvětlují dobové reálie (např. platidla, oděvy, zvyklosti) nebo pomáhají čtenáři porozumět leckdy ironickým narážkám či dvojsmyslům.

Pečlivost lze vyzorovat i ve způsobu, jakým Čejka přistupuje k otázce ortografie. Charakterizuje pravopis *Historie* jako typ „pro foro interno“, tedy typ s relativně

malým repertoárem znaků. Ten do značné míry zachovává pravopis spřežkový, často neznačí kvantitu vokálů a interpunkce je nesystematická. Brněnský rukopis, tj. verze stěžejní pro tuto edici, je nejen z hlediska pravopisu podstatně kvalitnější a relevantnější než opisy jiné (např. roudnický). Čejka neopomíjí ani skutečnost, že v brněnském rukopise lze nalézt velké množství prvků východočeského nářečí.

I přesto, že si nemůžeme být zcela jisti, do jaké míry je především první část spisu dílem Bílkovým a nakolik do něj zasáhl kompilátor, je nutné dílu připsat určitou čtenářskou atraktivitu, kterou Čejkův ediční počin ještě prohlubuje. Doba vzniku původního textu je dobou významných společenských proměn a dějinných zvrátů, a právě Bílkův text memoárového charakteru, ale i Augustovy značně konkrétní popisy dobové situace přispívají k pochopení toho, jak vnímal tehdejší politické a náboženské proměny jednotlivců.

Kromě literárněhistorické relevance je třeba zmínit i přínos díla v kontextu nábožensky politických střetů a polemiky. Texty, v nichž Augusta čelí obžalobám nejen jako samostatná osoba, ale především coby hlavní představitel litomyšlského bratrského sboru, jsou výmluvnou ukázkou praktické rétoriky při obhajování teologických stanovisek vůči straně katolické (kterou zde představují zejména jezuité) i utrakvistické. Způsob, jakým je v nich realizována persvazivní funkce, se proměňuje s ohledem na adresáta – píše-li Augusta např. arciknížeti, musí ve formě i obsahu reflektovat adresátovo významné sociální postavení, jehož nadřazenost ještě násobí skutečnost, že pisatel je vězněm. S ohledem na poznatek Petra Čorneje, že 15. století je v českých zemích stoletím „traktátové války“, lze konstatovat, že ani ve století následujícím řinčení pomyslných (a koneckonců ani skutečných) zbraní zcela neutichlo; otázky, jako je poslušnost papeži, identita obecné církve nebo návrat k církvi apoštolské, neztrácely na relevanci a zavdávaly příčinu ohnivým debatám. Augustovy písemné reakce v tomto svazku sice dokazují, že se situace do jisté míry zklidnila díky možnosti výběru mezi přijímáním pod jednou či obojí způsobou, na druhou stranu se Evropa stále musela vypořádávat se vznikem nových, více či méně akceptovatelných náboženských uskupení. Komplikovanost a nepřehlednost poměrů mezi církvemi a sektami Augusta dokládá mimo jiné tvrzením, že mu v minulosti sám „přední prelát z konsistoriánův“ (s. 248) doporučil, aby se přidal k bratřím v Mladé Boleslavi, a nyní je mu příslušnost k jednotě vyčítána.

Lze se domnívat, že dílo mělo pro jednotu bratrskou cenu především jako specifické svědectví, snad mohlo sloužit i jako důkaz útrap, které bratři kvůli svému vyznání zakoušeli. V každém případě Čejkova edice pomáhá *Historii pravdivé* rozšířit okruh potenciálních recipientů.

Mirek Čejka (ed.). *Historie pravdivá Jana Augusty a Jakuba Bílka*. Středokluky: Zdeněk Susa, 2018, 298 s.